

SORIN LIVIU DAMEAN

**ROMÂNIA ȘI
CONGRESUL DE PACE
DE LA BERLIN (1878)**

**Editura MICA VALAHIE
BUCUREȘTI
2011**

SORIN LIVIU DAMEAN

**ROMÂNIA ȘI CONGRESUL DE
PACE DE LA BERLIN (1878)**

MV

Editura MICA VALAHIE
BUCUREȘTI
2011

ISBN: 978-973-7858-97-9

EDITURA MICA VALAHIE
Tel. 0722.33.99.84, 021-642.51.02
www.micavalahie.ro
micavalahie@yahoo.com

CUPRINS

<i>Cuvânt înainte</i> de Prof.univ.dr. Corneliu-Mihail Lungu	5
I. INTRODUCERE.....	9
II. IZBUCNIREA „CRIZEI ORIENTALE” ÎN 1875. POZIȚIA ROMÂNIEI.....	13
III. NEGOCIERI ROMÂNNO-RUSE PENTRU ÎNCHEIEREA UNEI CONVENȚII DE COOPERARE.....	22
IV. PROCLAMAREA INDEPENDENȚEI DE STAT A ROMÂNIEI ȘI REACȚIA PUTERILOR GARANTE. PARTICIPAREA LA RĂZBOI.....	35
V. TRATATUL DE PACE DE LA SAN-STEFANO.....	49
VI. CONGRESUL DE PACE DE LA BERLIN	63
VII. RECUNOAȘTEREA INTERNAȚIONALĂ A INDEPENDENȚEI ROMÂNIEI	76
1. <i>Cedarea sudului Basarabiei și preluarea Dobrogei. Stabilirea graniței cu Rusia</i>	76
2. <i>Delimitarea frontierei cu Principatul bulgar. Incidentul de la Arab-Tabia</i>	80
3. <i>Demersurile diplomatice pentru ridicarea Consulatelor la rangul de Legații pe bază de reciprocitate</i>	83
4. <i>Revizuirea art. 7 din Constituție</i>	87
5. <i>Răscumpărarea căilor ferate române</i>	98
VIII. CONCLUZII	103

ANEXA I:Tratatul de pace de la Berlin.....	109
ANEXA II:Protocoalele Congresului de la Berlin	130
Protocolul nr. 1.....	130
Protocolul nr. 2.....	138
Protocolul nr. 3.....	147
Protocolul nr. 4.....	155
Protocolul nr. 5.....	164
Protocolul nr. 6.....	178
Protocolul nr. 7.....	188
Protocolul nr. 8.....	199
Protocolul nr. 9.....	222
Protocolul nr. 10.....	234
Protocolul nr. 11.....	252
Protocolul nr. 12.....	263
Protocolul nr. 13.....	276
Protocolul nr. 14.....	285
Protocolul nr. 15.....	296
Protocolul nr. 16.....	312
Protocolul nr. 17.....	321
Protocolul nr. 18.....	331
Protocolul nr. 19.....	344
Protocolul nr. 20.....	349
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ.....	352
INDICE	368

CUVÂNT ÎNAINTE

Într-o perioadă, pentru că epocă ar fi prea mare, mai mult sau mai puțin luminoasă, în care cercetarea istorică stăruie doar asupra evenimentelor așa-zis recente, încumetarea de a aborda o temă de istorie modernă este pe cât de laudabilă pe atât de bine venită. Când afirmăm asemenea idee avem în vedere atât importanța secolului al XIX-lea pentru existența românilor, cât și actualitatea principalelor momente de atunci, regăsite sub diferite forme de manifestare în contemporaneitate. Altfel spus, putem vorbi despre o repetare a istoriei și chiar de o regăsire a ei în parcursul de astăzi al trăirilor românilor, derulate în contextul evenimentelor desfășurate pe plan european și mondial. Pentru că, trebuie să recunoaștem, astăzi, spre deosebire de perioada modernă, raportul dintre european și mondial s-a schimbat destul de evident, mai cu seamă dacă luăm în calcul rapiditatea cu care zonele de interese, de influențe și, nu în ultimul rând, de conflicte se mută dintr-o regiune în alta pe fondul unor motive sau argumente ce nu au în toate cazurile un temei logic.

Acceptând o asemenea judecată putem să ne explicăm deciziile ilogice luate de mai puternicii zilelor noastre și, în mod deosebit, să ne facem că înțelegem justificările lor absurde în numele căroraucid oameni nevinovați și nimicesc valori culturale aparținând unor civilizații a căror identitate ar trebui respectată și nu catalogată a fi înapoiată pentru că nu dispun de dotarea tehnică super-modernă din punct de vedere militar și logistic, capabilă să impună cea mai nedemocrată democrație din lume.

Ne-am permis ca în rândurile de față să formulăm aceste opinii tocmai din dorința de a contura oportunitatea și, nu în ultimă instanță, actualitatea temei propusă de domnul Sorin Liviu Damean. Este drept că problema pusă în discuție a mai fost tratată și privită din diverse unghiuri

de vedere la nivelul istoriografiei românești, iar autorul remarcă acest adevăr de la bun început. Tot el demonstrează, însă, că multe surse de arhivă au rămas necunoscute, datorită generației actuale, ca de altfel și a celor viitoare fiind punerea lor în valoare, convingși fiind că alte mărturii vor fi scoase la lumină și introduse în circuitul cercetării științifice.

Dincolo de numărul și valoarea izvoarelor de arhivă se impun a fi acceptate și alte argumente ce vin în sprijinul oportunității tratării unei asemenea teme. În primul rând, avem în vedere că până în 1989 problema Congresului de pace de la Berlin și cea a efectelor sau a implicațiilor lui asupra României erau privite și tratate din perspectiva mărinimiei Rusiei, care, fie țaristă, fie sovietică, numai „bine” a vrut și a făcut românilor, chiar dacă în 1812, după încercări constante și sistematice, le-a ocupat bună parte din teritoriul unei provincii care astăzi se intitulează în mod nejustificat drept Republică a Moldovei! Ceea ce este mai grav, anacronismul se perpetuează și în anul în care s-au aniversat 500 de ani de la intrarea în eternitate a lui Ștefan cel Mare, cel ce a domnit în **toată Moldova istorică**, unde se vorbea o dulce limbă românească, identică cu cea din „dicționarul moldovenesc”, creat de actualii vânzători de țară, aflători din păcate în slujba celor care nici astăzi nu au renunțat la principiul **divide et impera!**

În al doilea rând trebuie să acceptăm un alt adevăr, anume că, după 1990 asupra istoriei moderne, în general, cu precădere referitor la Congresul de la Berlin din 1878, cercetarea istorică nu s-a încumetat să stăruie. Dar, acest lucru se impunea tocmai pentru a lămuri un paradox al istoriei, adică **prețul** enorm plătit de România în urma unui război în care a avut o contribuție covârșitoare la obținerea victoriei finale. Apoi trebuie avut în vedere și un alt aspect tratat mai puțin de istoriografia românească, referitor la trecerea cu vederea sau tratarea superficială a trădării Rusiei, în complicitate cu celelalte puteri, care au sacrificat România, în pofida rolului militar determinant și a sacrificiilor umane și materiale făcute în războiul rusoturc. Prețul plătit de România a fost mult prea mare, impunându-i-se să cedeze sudul Basarabiei cu cele trei

judete: Cahul, Ismail și Bolgrad, în ciuda faptului că Rusia semnase o Convenție și se angajase să respecte integritatea ei teritorială. Spre lauda autorului, tocmai prin prisma implicațiilor hotărârilor luate în vara anului 1878 la Berlin, în lucrarea de față s-a făcut analiza deciziilor adoptate atunci, insistându-se pe efectele asupra României prin punctul de vedere al recunoașterii internaționale a independenței, cedărilor teritoriale și modificării Constituției țării.

Pentru a înțelege mai bine sacrificiul României și a percepe mai exact prețul enorm plătit de ea nu numai prin amputarea teritoriului național este necesar să se pornească de la compromisurile dintre marile puteri, care s-au înțeles cu mult înainte de a se întruni într-un „Congres de pace”, menit să le asigure propriile interese, iar sub masca unei false democrații să inducă opinia publică europeană în eroare.

Numai așa se poate explica faptul că statele mai mici, între care și România, nu au fost tratate cu atenția cuvenită pe parcursul lucrărilor Congresului, cel puțin în raport cu sacrificiile făcute, contribuția la desfășurarea războiului și la crearea cadrului favorabil marilor puteri de a culege roade ce nu le meritau pe deplin. Din nefericire, chiar dacă au cunoscut din timp jocurile și aranjamentele politice ale mai marilor vremii, politicienii români nu au putut face mare lucru pentru a le contracara, întrucât mersul evenimentelor și deciziile fuseseră conturate înainte de izbucnirea războiului ruso-turc și chiar până la redeschiderea problemei orientale în 1875.

Așa de pildă, la Reichstadt, cei trei împărați, cei ai Germaniei, Rusiei și Austro-Ungariei conveniseră asupra problemelor ce urmau a fi abordate și rezolvate, din anumite puncte de vedere și interese, la un viitor Congres de pace, ceea ce s-a și petrecut la Berlin în 1878.

Încă un merit al lucrării de față este datorat reușitei în evidențierea rolului determinant al guvernanților de atunci ai României, care au știut să dea dovadă de calitate politice și diplomatice capabile să le permită depășirea tuturor obstacolelor, iar în final să impună recunoașterea independenței de stat „cea din urmă piatră a edificiului

nostru politic”, după cum avea să aprecieze ministrul de atunci al Afacerilor Străine, Vasile Boerescu. Era o încununare a tuturor eforturilor și sacrificiilor făcute de generații întregi și o împlinire a visurilor celor care, prin glasul lui Nicolae Bălcescu, îndrăzniseră să le aducă la cunoștința Europei, încă de la 1848, pe când făceam parte din bătrânul continent la porțile căruia, încă, mai batem la acest început de mileniu.

Nu ne-am putea permite să încheiem scurta noastră prefațare înainte de a pune în evidență bogatul material documentar provenit din arhivele românești, dar și din Colecția de microfilme, constituită de-a lungul anilor pe baza copiilor executate de pe sursele aflate în diverse arhive străine.

Mărturie în acest sens stau atât notele din subsolul lucrării, cât și anexele constituite din Tratatul de pace adoptat la Berlin, precum și Protocoalele Congresului.

Pe lângă felicitările ce se cuvin a fi adresate autorului, care ne oferă nu numai o lucrare temeinică de istorie, ci și un valoros instrument de lucru, în egală măsură trebuie felicitată și Editura ce s-a încumetat să găzduiască o publicație științifică și nu o carte de senzație de genul celor ce năpădesc librăriile și pentru care, din păcate, se consumă cantități considerabile de hârtie tipografică.

Decembrie, 10, 2004

Prof.univ.dr. Corneliu-Mihail Lungu

I. INTRODUCERE

Apreciată, pe bună dreptate, de Mihai Eminescu drept „*suma vieții noastre istorice*”, Independența României a constituit, fără îndoială, unul din subiectele predilecte ale istoriografiei române. O mărturie în acest sens sunt numărul impresionant de lucrări mai vechi sau mai noi apărute în țară sau străinătate și publicarea unor consistente colecții de documente¹ menite a oferi o viziune cât mai completă asupra diferitelor aspecte, interne și internaționale, pe care le implică acest moment semnificativ din istoria noastră modernă.

În ceea ce ne privește, prin lucrarea de față ne-am propus abordarea doar a unui segment, semnificativ din punctul de vedere al relațiilor internaționale, acela privind *România și Congresul de pace de la Berlin din 1878*. O astfel de analiză nu putea fi completă fără a lămuri și aprofunda anumite aspecte, precum: atitudinea României față de izbucnirea „crizei orientale” în 1875, agravarea evenimentelor din Balcani, negocierile diplomatice cu Rusia pentru încheierea unei convenții de cooperare, reacția și atitudinile Puterilor garante față de proclamarea independenței de stat, participarea la operațiunile militare de la sudul Dunării alături de trupele țariste, excluderea reprezentantului român de la negocierile privitoare la încheierea Tratatului de pace de la San-Stefano și eforturile diplomatice pentru admiterea la Congresul de pace de la Berlin. Importanța lucrărilor acestui din urmă for european, ce se vor desfășura între

¹ *Documente privind istoria României. Războiul pentru independență, 1877-1878*, 9 volume, București, Editura Academiei, 1951-1955; *Independența României. Documente*, 4 volume, București, Editura Academiei, 1977-1978; *Independența României în conștiința europeană*, București, 1997.